

JOAN OLIVER I PERE QUART

Humor i naufragi: heus aquí els dos trets característics d'una obra breu, però densa. El primer —que no és l'humor casolà del modernisme o l'humor intel·lectual del noucentisme, sinó veritable *humour*— té l'arrel en el propi temperament, és instintiu; el segon, el dona la situació, és «estímul». Instint i estímul es necessiten i solen fondre's en una síntesi fecunda: llavors és quan l'obra de l'artista ateny els seus moments culminants. En aquests casos, Joan Oliver sol desaparèixer i fa sortir a l'escenari Pere Quart.

Pere Quart és, en efecte, un dels poetes més importants del nostre segle xx. Potser, direu, m'encega la gratitud —per una amistat que m'encoratjà en els meus primers balbuceigs poètics, que m'inicià en els envitricolls editorials, i que s'ha anat acreixent en moments joiosos i en moments difícils, compartint uns mateixos sentiments de claustrofòbia—, però jo sé que és una veritat pelada. La prova és fàcil de fer: rellegiu, o llegiu si encara no ho heu fet, els llibres de Pere Quart. Des de *Les Decapitacions* (1934) fins als «versos de circumstàncies» publicats dins *l'Obra de Pere Quart* (1963) hi ha trenta anys de poesia sòlida, que neix ja amb les característiques apuntades. L'humor, sí, insistireu, però el naufragi...?

El naufragi ja hi era, hi ha estat sempre. L'error està a imaginar-lo com un naufragi sobrevingut d'un xàfec local, d'un aiguat de dimensions limitades: el naufragi

de Pere Quart sobrevé del diluvi, i el fet que *Noè* sigui un dels seus millors poemes no és pas casual:

*Senyor, per què no atures aquest xàfec? (...)
No m'ennaveguis més, estronca
les deus de la justícia
i engega el sol de la misericòrdia!*

Perquè el naufragi s'esforça a emergir del mig d'unes ones que l'envolten concèntricament: com a individu que ha enconrat dramàtics avatars, com a ciutadà que ha viscut les vicissituds de la seva col·lectivitat, com a habitant d'un món que, amb el poeta, s'esquinça entre la mort i l'esperança.

El primer poema de *Les Decapitacions* ja ens parla d'un «falutx», en el qual «tu» (el poeta, l'home) «vo-gues, vagues, divagues». La intenció és represa a *Bestiari* (1937): «He naufragat temps ha / i resto encara sentimental illús...» El poeta és conscient, doncs, de la situació. No podia ésser altrament, perquè l'humor —l'humor elaborat en l'Escola de Sabadell— saltava amb els primers llibres, com a contrapunt i resposta al naufragi. En aquesta primera època, *l'Oda a Barcelona* (1936) serà la primera temptativa crítica, de síntesi ordenadora d'un nou procés:

*D'aquí estant, Barcelona,
el tumult és ordre.*

Aquell primer intent fracassà, i el diluvi ofegà totes les il·lusions. Pere Quart, que havia sabut trampejar un surrealisme vacu i una «poesia pura» eixalada, s'hi sent sol·licitat. *Saló de tardor* (1947) és fruit d'aquestes temptacions que el poeta, al capdavant, sap vencer. L'exili és dur, però el llibre dona a propi mostres de la supervivència, la qual a través de les «ones concèntriques» (l'individu amb *Infinita fortuna de la sang*, el ciutadà amb *Sant Jordi d'Amèrica*, l'home amb *Fragments d'un retaule*, per només citar els exemples més il·lustratius) havia de fecundar els seus dos grans llibres: *Terra de naufragis* (1956) i, sobretot, *Vacances pagades* (1960). Fins aleshores la sàtira i el lirisme es mantenien, convencionalment, en dos nivells; ara la fusió és perfecta, i el resultat és una de les poesies més «contemporànies» de la literatura europea. En efecte, opino —i el cinema me'n podria donar il·lustres exemples— que un dels productes més específics de la civilització industrial és el que, per entendre'ns, anomenem «humor negre». La poesia de Pere Quart ¿no ha sabut potser donar algunes de les millors mostres del gènere?

Ha estat dit i repetit que, en el fons, Joan Oliver és un moralista. La qualificació és ambigua, però si la prenem en el seu sentit crític —d'intenció no mera-

Joan Oliver debutà com a escriptor a les planes del «Diari de Sabadell», de la ciutat on havia nascut, l'any 1899, i on fundà, amb Francesc Trabal, l'editorial «La Mirada».

La seva obra de periodista literari aparegué a les planes d'aquesta publicació, de la qual fou director, i a «La Veu de Catalunya», «La Publicitat», «Mirador», «Meridià», «Revista de Catalunya»...

Després del 1939 residí un any a França i vuit a Santiago de Xile on llançà, amb Xavier Benguerel, la col·lecció «El pi de les tres branques». Ara, a Barcelona, és el director literari d'Edicions Proa. Ha estrenat o publicat traduccions o adaptacions d'obres de Molière, Goldoni, Labiche, Txèkhov, Shaw, Claudel, Brecht, Beckett, etc. Com a poeta, narrador o autor de teatre, ha publicat: Una tragèdia a Lilliput (1928), Les decapitacions (1934), Cataclisme (1934), Bestiari (Premi Folguera 1936), Allò que tal vegada s'esdevingué (1937), Contraban (1937), Oda a Barcelona (1937), La fam (Premi Teatre Català 1938), Saló de tardor (1947), Poesia de Pere Quart (1949), Terra de naufragis (Premi Óssa Menor 1956), Tres comèdies (1960), Vacances pagades (Premis Ausiàs March i Lletra d'Or 1961), Dotze bèsties de Granyer (1962), Obra de Pere Quart (1963), Biografia de Lot i altres proses (1963). Fa poques setmanes apareixia un disc amb dotze dels seus poemes, dits per ell mateix, i, en fa menys encara, un recull dels seus poemes més recents, Circumstàncies.

l'escriptor i la seva obra

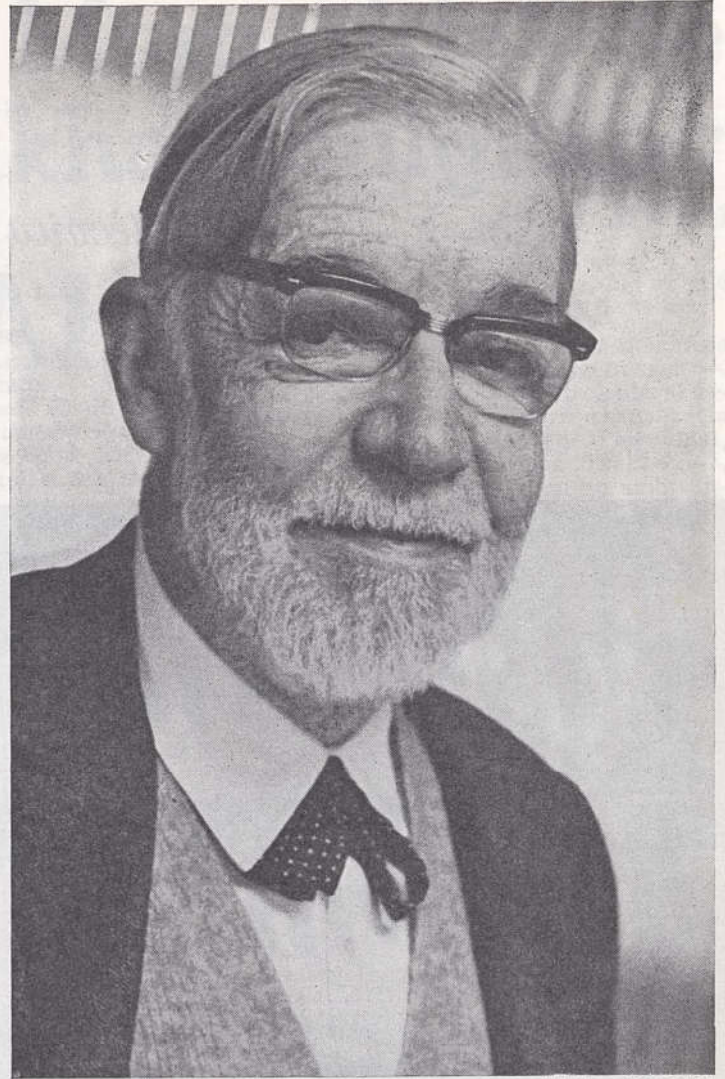
ment admonitòria, sinó revulsiva —, caldrà admetre una real eficàcia «profètica». El nostre autor es complau a imaginar-se Jonàs — el naufrag salvat per un gran peix: una vegada més el símbol —, i d'ell prengué el nom poc temps de retornar a Nínive-Barcelona per complir la seva missió, ben a contracor seu, en una llengua que no era la pròpia, la penitència encara obligada — *quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?* — per als periodistes catalans. L'important era, però, que Nínive no seria destruïda, i el nou Jonàs podia repetir, no sense amarguesa: «Ah! Iahvè, no és això el que jo deia quan encara era al meu país? Per això, de primer, vaig fugir a Tarsis...» (Jonàs 4, 2).

El cas és que Joan Oliver té una vocació periodística persistent. De fet, si prescindim de *Biografia de Lot i altres proses* (1963) — un llibre fonamental per a comprendre l'assentament del modern català literari —, les seves proses millors són els «Trossos de paper» que llegíem en aquesta mateixa revista. Estic segur que són molts els qui, com jo, fins fa pocs mesos, en rebre SERRA D'OR, després de donar un cop d'ull als «sants» i als títols, cuitàvem a devorar el «Tros de paper», i, si no el trobàvem, ens sentíem una mica decebuts. No tornarem a trobar-l'hi?

Joan Oliver s'ha arriscat, també, amb desigual fortuna, en l'aventura del teatre. Ha escrit obres de gran interès, com *Allò que tal vegada s'esdevingué* (1937) i *La fam* (1938), ha intentat de revalorar la *pièce bien faite* de línia burgesa, i ha donat la matèria per a l'espectacle *Lloquem-hi cadires*, que malauradament encara no ha pogut representar-se.

Finalment, cal no oblidar la seva tasca com a traductor. Se sol dir que la literatura catalana ha donat molt bons traductors. Jo crec que, com en tantes altres coses, exagerem. Però és cert que tenim traductors de vàlua extraordinària: els noms de Riba per a la literatura grega o de Manent per a l'anglo-saxona en són exemples il·lustres. Joan Oliver pertany a aquesta alta categoria de traductors que han fet un doble servei a la cultura catalana: posant a l'abast del nostre públic textos fonamentals de la literatura mundial i treballant mestriolament l'idioma per definir-lo en tots els matisos de la sensibilitat i del pensament.

I, òbviament, dit això, encara queda Joan Oliver-Pere Quart, l'home. No és aquest el moment de parlar-ne. Sabem, però, que si l'artista és estimable, l'home l'aombra. És aquí, està amb nosaltres seguint un camí fatigós sense tortes, des de fa quasi setanta anys, amb la seva senzilla humanitat, amb una sornegueria bonhomiosa que fon el glaç més resistent i una modèstia nítida: model per a escriptors, exemple per a joves, mestre. — FRANCESC VALLVERDÚ.

(Foto: Barceló.)

El guany

Res no ha perdut,
que res no posseïa.
qui arribava invàlid i nu.

Però ha guanyat
a pro i pro, de pressa,
novell d'enys,
peresa acovardida
i una mesura rasa d'incerteses
on cerca brins la desmenjada fe.

Pere Quart

Autògraf de Joan Oliver.